

Oponentský posudok na habilitačnú prácu PhDr. Pavla Maliniaka, PhD., *Čabradské panstvo v stredoveku*

Habilitant Pavol Maliniak sa dlhodobo zaoberá históriou regiónu Hont s početnými dedinami a jednotlivými usadlosťami podriadenými hradu Litava, ktorý sa neskôr nazýval Čabrad', ten ako centrum ovplyvňoval život v regióne po celé stáročia. .

Autor predkladanú habilitačnú prácu delí na štyri nosné časti. V prvej sa snažil zachytiť majetkové pomery na hradnom panstve, ktoré chápe ako východiská pre ďalšie bádanie integrujúce v sebe súčasne dejiny osídlenia s jednotlivými šľachtickými rodmi v príslušných regiónoch, s historickou geografiou, s poznatkami z hospodárskych a sociálnych dejín, či dejinami správy. Počiatky hradu dáva do súvisu so šľachtickým rodom Hontovcov, neskôr Hontovcov-Poznanovcov, správnejšie je používať pomenovanie v tomto tvare, než aj autorom používané Hunt, Hunt-Poznan, zoznamuje nás s majetkami uvedeného šľachtického rodu i so zložitými rodovými vzťahmi zachytenými v listinách z rokov 1266, 1274, 1276 a 1290. Zásadná zmena vo vlastníckych pomeroch nastáva po privlastnení si majetkov Hont-Poznanovcov Matúšom Čákom Trenčianskym, i neskoršími zmenami majiteľov na základe výmeny hradu Dobra Kuča. Počas trvania vlastníckych vzťahov na Čabrad' šľachticov z Kazzy sa stretávame s bratříkmi, no práve uvedení šľachtici sa snažili o opätovné navrátenie majetku i samotného hradu, za Horvátovcov sa hrad v roku 1475 rozdelil, no deľba netrvala dlho, i keď sa snažili o obnovu panstva. Za „nový“ nádech v dejinách hradu i panstva možno považovať rok 1502, keď sa do vlastníctva Erdödyovcov dostali na základe listiny Vladislava II., ktorí sa ho snažili rozšíriť o ďalšie majetky. Poslednými majiteľmi hradu v neskorom stredoveku sa stali potomkovia Tomáša Bakóca. Podrobný popis situácie dopĺňajú nielen mapové zobrazenia majetkovej držby vrátane odkazov na mnohé archívne pramene a literatúru.

Nasledujúca kapitola venovaná hospodárstvu (poľnohospodárstvo, mlynárstvo a rybníkarstvo, lesné hospodárstvo, baníctvo a hutníctvo), ale aj vzťahom s mestami Krupina a Banská Štiavnica veľmi plasticky vykresľuje fungovanie panstva v tejto oblasti, autor uvádza aj viaceré podrobnosti z jednotlivých hospodárskych odvetví a porovnáva ich s inými lokalitami v tejto oblasti, čo spresňuje aj príbehmi zachytenými v písomných prameňoch najmä 16. storočia.

Demografické a sociálne pomery na Čabradskom panstve s ťažiskom na údaje obdobia 16. storočia sú obsahom tretej kapitoly, ktorá poskytuje informácie najmä o nižších vrstvách obyvateľstva, všíma si problematiku pustnutia a zaľudňovania usadlostí na panstve, ktorú dopĺňa niekoľko tabuliek vzhľadom na zachovanosť prameňov.

Aj keď habilitant uviedol niekoľko čriepkov týkajúcich sa správy hradu a panstva v prvých dvoch častiach habilitačnej práce, túto tému zaradil v samostatnej časti v jej závere a týka sa obdobia neskorého stredoveku a začiatku novoveku. Každý majiteľ hradu i hradného panstva mal istú predstavu o jeho fungovaní, z toho dôvodu dochádzalo k zmenám v spôsobe spravovania. Autor si všíma aj vzťah hradu Čabrad' s Bzovickým kláštorom naj-

mä po zmene v roku 1530, keď ho prepadol Žigmund Balaša, umiestnil v ňom vojenskú posádku a zabral majetky premonštrátov.

Pavol Maliniak pri štruktúre predkladanej práce postupoval premyslene a logicky, snažil sa naplniť obsah jednotlivých častí konkrétnym obsahom a pri písaní využíval pramene adekvátnym spôsobom. Preukázal schopnosť tvorivo vedecky pracovať, čoho výsledkom je publikácia zodpovedajúca základným kritériám kladeným na vedecké monografie. Na pomerne širokej heuristickej báze sa autorovi podarilo podať plastický obraz o fungovaní Čabradského panstva i jeho hradu na konci stredoveku a začiatkom raného novoveku a to aj vzhľadom na kontakty k Bzovíku, Banskej Štiavnici a Krupine.

V závere možno konštatovať, že predkladaná práca, aj keď možno vzniesť niekoľko čiastkových pripomienok a námetov, prináša nielen veľa nových informácií, no je aj pokusom o syntetizujúci pohľad na konkrétny hrad, hradné panstvo k nemu patriace a jeho vzťahy navonok i dovnútra. Navrhujem, aby bola PhDr. Pavlovi Maliniakovi, PhD., udelená vedecko-pedagogická hodnosť docent v odbore slovenské dejiny.

V Bratislave dňa 13. septembra 2021

prof. PhDr. Ján Lukačka, CSc., m. p.
Filozofická fakulta UK v Bratislave